Asiantuntijalausunto: HE 41/2023 vp

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan maatalousjaostolle

Loimu ry:n lausunto valtion talousarviosta vuodelle 2024

Luonnon-, ympäristö- ja metsätieteilijöiden liitto Loimu ry kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto maatalousjaostolle valtion talousarviosta vuodelle 2023. Loimu ry edustaa laajalti biotalous- ja luonnonvara-alojen akateemisia ammattilaisia. Edustamamme alat tuovat Suomelle merkittävän mahdollisuuden tulevaisuuden menestykseen ja ne ovat ratkaisevia myös ilmastonmuutoksen torjunnassa sekä maallemme asetetun hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamisessa.

Haluamme tällä lausunnolla erityisesti kiinnittää maatalousjaoston huomion Suomen metsäkeskuksen ja Metsähallituksen tilanteeseen. Heikentyvien rahoitusnäkymiensä takia molemmissa on jouduttua aloittamaan muutosneuvottelut, jotka voivat johtaa laajoihin ammattilaisten irtisanomisiin.

Suomen metsäkeskuksessa suunnitellut uudelleenjärjestelyt ja mahdolliset työsuhteen ehtojen muutokset koskevat koko henkilöstöä, 80 vakinaista työpaikkaa on uhattuina 540:stä sekä kaikki määräaikaiset työsuhteet. Tämän lisäksi metsäkeskus harkitsee myös koko henkilöstön lomautuksia.

Metsähallitus aloitti muutosneuvottelut, jotka koskevat konsernin yhteisiä toimintoja sekä Luontopalveluita. Neuvottelut koskevat noin 460 vakituista työntekijää, ja ne voivat johtaa jopa 60 vakituisen työsuhteen sekä kaikkien määräaikaisten työsuhteiden päättymiseen. Lisäksi enintään 121 henkilöllä palvelussuhteen ehdoissa voidaan toteuttaa olennaisia muutoksia. Mikäli henkilö ei suostu palvelussuhteen ehtojen muutoksiin eikä häntä ole työnantajan näkemyksen mukaan mahdollista sijoittaa tai kouluttaa muuhun työhön, Metsähallitus ilmoittaa saattavansa silloinkin käyttää irtisanomista.

Tilanne näissä taloissa on vakava. Siksi lausumme valtion vuoden 2024 talousarviosta seuraavaa tärkeysjärjestyksessä:

Valtionapu Suomen metsäkeskukselle (momentti 30.40.46)

> Suomen metsäkeskuksen työ liittyy kiinteästi maamme huoltovarmuuteen, mutta silti metsäkeskuksen alijäämäennuste on 2,3 M€ kuluvana vuonna, ja metsäkeskuksen tilinpäätös on ollut alijäämäinen aina vuodesta 2020 alkaen. Nämä talousongelmat johtuvat pitkälti siitä, että metsäkeskus joutuu

käyttämään tasettaan rahoittaakseen lakimuutosten ja maa- ja metsätalousministeriön edellyttämät tietojärjestelmät.

Esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriö myönsi uuden metsätalouden kannustejärjestelmä Metkan Sampo-tietojärjestelmän rakentamiseen € 1,7 miljoonaa. Todelliset kulut ovat 400 000 € suuremmat. Ei ole kohtuullista, että metsäkeskus maksaa uuden lain vaatimat investoinnit sille muulle toiminnalle myönnetystä valtionavusta tai taseestaan, jonka kanssa metsäkeskus muutenkin vaikeuksissa omistamiensa pienten paikkakuntien kiinteistöjen takia, joita se yrittää myydä, mutta ilman ostokiinnostusta.

Varsinaiset budjettileikkausten (-2 M€) piti hallitusohjelman mukaan alkaa vasta vuonna 2025 ja jatkua kolmen vuoden ajan. Mutta valtion budjettiesityksen mukaan leikkausta tapahtuisi jo 2024.

Nykyiseen hallitusohjelmaan sisältyvät metsiä koskevat ja sinänsä hyvät kirjaukset ovat nyt vaarassa jäädä täysin toteutumatta rahoituksen puutteen takia. Hallitusohjelmassa on useita viittauksia erilaisiin paremman metsänhoidon kampanjoihin, esim. ”*Otetaan käyttöön metsänhoitorästien hoito- ja lannoituskampanjat”.* Metsäkeskuksella olisi valmius käynnistää näitä kampanjoita lyhyelläkin varoitusajalla, mikäli sen resurssit säilyvät.

Hallitusohjelmassa todetaan esimerkiksi, että *”Yksityisten metsänomistajien tietoisuutta lisätään erityisen suojeluarvon omaavien metsien suojelumahdollisuuksista”.* Tämä onnistuisi varmistamalla maastotarkastuksin potentiaaliset metsälain 10 §:n erityisen tärkeät elinympäristöt. Metsäkeskuksen mukaan tällaisia paikkatiedossa arvokkaiksi kohteiksi arvioituja, mutta maastotarkastamattomia kohteita on 23 500 kappaletta. Kohteiden maastotarkastukseen on metsäkeskuksessa laskettu tarvittavan 18 htv työpanos ja tarvittava maastotyö voitaisiin jakaa esimerkiksi kolmelle vuodelle.

Tulee myös ottaa huomioon, että vaikka Kemeran korvaava uusi Metka-järjestelmä alkaa ensi vuonna, metsäkeskus joutuu vielä valvomaan Kemeran mukaisia tukia Metkan rinnalla aina vuoden 2026 loppuun asti. Samoin joutoalueiden metsityksen tukemisen laki on voimassa vain tämän vuoden loppuun saakka, mutta metsityshankkeet pyörivät 2030-luvulle asti ja metsäkeskus joutuu valvomaan myös niitä. Nämä kaikki vaativat henkilötyötä, jota leikkaukset nyt uhkaavat.

> **Jotta toimintaa rajoittavista henkilöstöleikkauksista luovutaan ja lakimuutosten vaatimat tietojärjestelmät pystytään rakentamaan ja ylläpitämään asianmukaisesti ilman metsäkeskuksen taseen käyttöä, Suomen metsäkeskus tarvitsee pysyvän valtionavun lisäyksen. Loimu esittää, että momentille 30.40.46 tulisi osoittaa 46 miljoonaa euroa ja vuodesta 2025 eteenpäin suunnitelluista 2 M€:n euron leikkauksista tulee luopua.**

Metsäkeskuksessa tehdään merkittävästi metsävarainventoinnin koealamittauksia ja metsäkeskus on viime vuosina investoinut merkittäviä summia mittalaitteisiin ja järjestelmiin, missä työ suunnitellaan ja hallinnoidaan. Pelkästään maastotyön resurssitarve on seuraavalle kahdelle vuodelle 1,5 miljoonaa euroa per vuosi. Summa voitaisiin myös myöntää määräaikaisena, jos sitä ei haluta sisällyttää momentille 30.40.46.

Metsäluonnon hoidon edistäminen (momentti 30.40.45)

Tärkeille METSO- ja Helmi-ohjelmille esitetyt määrärahat ovat 2024 6,5 M€ alle kuluvalle vuodelle myönnetyn summan, mutta ne ovat kuitenkin 3 M€ yli nk. kehystason. Käytäntö on ollut, että yli kehyksen menevien tukitasojen mukana myönnetään myös kyseisen lain hallinnointiin ko. lisäystä vastaava summa.

Loimu esittää, että Suomen metsäkeskukselle myönnetään aiemman käytännön mukaisesti 3 M€ nousua vastaan 615 000 euroa sen hallinnointiin.

Perustelut:
1) Metsäkeskuksen työ kohdentuu luonnonhoitohankkeisiin, jotka ovat ympäristötukea työläämpiä (laskennallisesti 3 htv / miljoona).
2) ympäristötuessa kasvava toimijavalmistelu lisää hallinnon kuluja, koska suunnitelmiin tulee tarkennustarpeita enemmän.

Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät (momentti 30.64.50)

Metsähallituksessa aloitettujen muutosneuvottelujen taustalla on merkittävästi tiukentuva rahoituskehys, sillä valtion budjettiesitys 2024 edellyttää ensi vuonna yhteensä noin seitsemän miljoonan euron säästötavoitetta kuluvaan vuoteen nähden ja vuoteen 2022 ero on kymmenen miljoonaa. Maa- ja metsätalousministeriön momentille 30.64.50 esitetään ensi vuodeksi 7,344 M€ eli vähennystä on 1,4 miljoonaa euroa kuluvasta vuodesta. Mainittakoon, että vielä vuonna 2020 määräraha oli peräti 14,218 M€. Samaan aikaan Metsähallituksen toiminnan tulostavoitteita on kasvatettu, mikä on ristiriidassa rahoituksen pienentymisen ja henkilöstön vähentymisen kanssa.

Metsähallituksessa alkaneissa muutosneuvotteluissa tavoiteltavat henkilöstövähennykset merkitsevät etenkin Luontopalvelujen tuottamien luonnonsuojelun ja virkistyskäytön palvelujen merkittävää leikkausta. Henkilöstön irtisanomisten myötä menetetään työn kautta kertynyttä osaamista, mitä ei ole mistään muualta saatavana. Luontokadon torjumiseksi ja luontomatkailun kestävän kasvun varmistamiseksi valtion maa- ja merialueilla tarvittavien palvelujen kysyntä on kuitenkin ollut jatkuvassa kasvussa. Ilman näitä panostuksia Suomi ei myöskään pysty toteuttamaan kansainvälisiä velvoitteitaan, joihin olemme sitoutuneet sekä EU:n biodiversiteettistrategiassa että YK:n biodiversiteettisopimuksessa.

Maa- ja metsätalousministeriön osuutta Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien rahoituksessa voidaan käyttää luonnon virkistyskäyttöä ja eräpalveluita palvelevaan rakentamiseen sekä olemassa olevien infrastruktuurin korjaamiseen ja hankkimiseen. Edellisen hallituksen lisärahoituksella Metsähallitus kykeni lyhentämään merkittävästi 2000-luvulla kertynyttä korjausvelkaa palvelurakenteissa ja luonnonhoitotöissä. Valtion budjettiesityksen 2024 toteutuessa korjausvelkaa alkaa uudelleen taas kertyä.

Nykyisinkin merkittävä osa Metsähallituksen lakisääteisistä tehtävistä on hoidettu projektirahoituksella ja määräaikaisin työsopimuksin, määräaikaisuuksia jopa lain vastaisesti ketjuttaen. Näiden Metsähallituksen lakisääteisten tehtävien osaamisen tarve on jatkuva, ja tehtäviä määräaikaisesti hoitavien työsuhteet tulisi vakinaistaa eikä päättää niitä rahoituksen heikentyessä.

Loimu ry esittää, että momentille 30.64.10 tehdään pysyvä 2,5 miljoonan euron vuotuinen tasokorotus, jolloin taso olisi noin 10 M€.

Tasokorotuksella estetään osaavan henkilöstön irtisanomisia, turvataan virkistys-, erä- ja matkailupalvelujen kestävä taso, estetään uuden korjausvelan muodostuminen ja mahdollistetaan tarvittavat investoinnit luontokohteilla. Metsähallituksen työstä on myös välitöntä hyötyä paikallisille yrityksille sekä laajaa välillistä hyötyä paikallistalouksille.

Luonnonvarakeskus (momentti 30.01.05)

Tutkimus on nykyisen hallitusohjelman mukaan tärkeää maamme menestykselle ja tutkittu tieto on tärkeä pohja myös poliittiselle päätöksenteolle. Silti Luonnonvarakeskukselle kohdistui 25 %:n pysyvä perusrahoituksen leikkaus sen ensimmäisten toimintavuosien 2015−2017 aikana.

Ennen niiden yhdistämistä Luonnonvarakeskukseksi Metsäntutkimuslaitoksen, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen yhteenlasketut määrärahat olivat vuonna 2014 94,9 M€. Vuodelle 2024 Luonnonvarakeskukselle esitetään valtion budjetissa 82,777 miljoonaa euroa. Budjettiesitys antaa toisella kädellä ja ottaa toisella.

Kehyskauden 2022−2025 määrärahakehyksen toteutuminen sellaisenaan vaatii myös Lukelta toiminnan sopeuttamista, mikä tarkoittaa henkilöstömäärän vähentämistä. Luken omatoimisen tutkimuksen rahoitusta ollaan vähentämässä ja kohdentamassa ulkopuolisen rahoituksen vastinrahoitukseen. Tutkijat joutuvatkin nykyisin käyttämään huomattavan osan työajastaan itse tutkimuksen tekemisen sijaan ulkopuolisen rahoituksen hakemiseen. Tämä ja ministeriöiden tutkimusrahojen väheneminen tulevat vaikeuttamaan eniten perinteistä metsäntutkimusta, sillä sen on ollut vaikea saada ulkopuolista rahoitusta. Kuitenkin EU:sta tulee jatkuvasti uusia vaateita, jotka liittyvät metsiemme käyttöön ja joihin pitäisi vastata tutkimuksen keinoin. Perusrahoituksen tason tulisi olla sellainen, että ainakin ulkopuolisen rahoituksen vastinrahoitus on turvattu.

Lukella on myös paljon viranomaistehtäviä, jotka haukkaavat sen budjetista merkittävän osan, sekä korjausvelkaa. Vuoteen 2021 verrattuna tänä vuonna 2023 toimitilamenojen arvioidaan olevan 2,5 M€ suuremmat, ja nousu jatkuu. Lisäksi Lukessa on tehty paljon määräaikaisia palvelussopimuksia, joiden jatkaminen tulee olemaan nyt vaikeaa.

Loimu ry esittää, että Luonnonvarakeskuksen määrärahoja nostetaan 5 miljoonalla eurolla pysyvästi. Tämä rahoitus

- **turvaisi Luken proaktiivisen tutkimuksen**
- **varmistaisi edes välttämättömien määräaikaisten tutkijoiden palvelussuhteet**
- **mahdollistaisi empiiristen aikasarjojen tuotannon jatkuvuuden**
- **varmistaisi EU-vastinrahoituksen sekä alueellisen vaikuttavuuden**
- **turvaisi alkutuotannon tuotantojärjestelmien digitalisointiin huoltovarmuuden ja kyberturvallisuuden.**

Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (momentti 30.40.22)

Vaikka momentin 30.40.22 määrärahalle on useita käyttökohteita, yksi tärkeimmistä on Kansallisen metsästrategian toimeenpano. Kansallisen metsästrategian merkittävyys tunnistetaan laajalti. Kuitenkin tälle momentille esitetään myönnettäväksi vain 4,204 M€, mikä on yli 10 miljoonaa vähemmän kuin kuluvana vuonna. Määräraha on pieni, vaikka otetaan huomioon muille momenteille siirtyvät erät. Vielä vuonna 2022 momentille myönnettiin yhteensä lähes 32 M€.

Kansallisen metsästrategian toimeenpanoon on budjettiesityksessä osoitettu ainoastaan 1,34 ME. Hallitusohjelman mukaan Kansallinen metsästrategia 2035 toteutetaan, ei vain osia siitä.

Loimu ry esittää, että momentille 30.40.22 lisätään Kansallisen metsästrategian toimeenpanoon ja muihin kehittämishankkeisiin 1 miljoona euroa.

Valtionapu 4H-toimintaan (momentti 30.10.55)

Nuoriso mielletään yleisesti tärkeäksi kohderyhmäksi yhteiskuntamme ja sen tulevaisuuden kannalta. 4H-järjestö tekee tärkeää nuorisotyötä nimenomaan haja-asutusalueilla sekä maaseudulla, joissa muutoin on hyvin vähän saatavissa kehittäviä virikkeitä ja palveluja 6–28-vuotiaille lapsille ja nuorille. 4H-järjestön työllä on arvoa luonnonvara-alojen ja biotalouden tulevaisuuden työvoiman kannalta, sillä 4H:ssa nuoret oppivat kestävää kasvua, työelämätaitoja, vastuun ottamista ja yrittäjyyttä.

Silti 4H-järjestön valtionapua esitetään leikattavan 850 000 euroa eli peräti 20 %. 4H-järjestön valtionapu on kuluvana vuonna 4,155 miljoonaa euroa ja esimerkiksi vuonna 2020 se oli 4,355 miljoonaa euroa. Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2024 esitetään valtionavun laskevan 3,305 miljoonaan euroon.

Valtionapuun kaavaillut leikkaukset merkitsisivät kuoliniskua tärkeälle ja kustannustehokkaalle lasten ja nuorten harrastus- ja työllistämistoiminalle laajoilla maamme alueilla. 4H-järjestön laskelman mukaan esitetty leikkaus veisi harrastuksen liki 10 000 lapselta ja työpaikan yli 1 600 nuorelta.

Loimu ry esittää, jotta nuoret eivät kärsi rahoituksen leikkauksesta, valtion vuoden 2024 budjetissa 4H-toiminnan määrärahat pidetään vuoden 2023 tasolla eli 4,155 miljoonassa eurossa, mikä sekin jo merkitsee kasvavien kustannusten takia toiminnan pienennystä.

Helsingissä 19.10.2023

Luonnon-, ympäristö- ja metsätieteilijöiden liitto Loimu ry

Merk.

Mikko Salo
Toiminnanjohtaja

Jukka Sippola
Neuvottelupäällikkö